

A RÉGIEK ELMULTAK.

Papi beköszöntő. *)

II. kor. 5, 17. Amakokéért, a ki a Krisztusban van, új teremtmény legyen; a régiek elmultak, ime mindenek megújultak.

Midőn a magas miveltségü s a kereszténység terjesztése által magának hallhatatlan érdemeket szerzett Pál apostolnak ímént felolvasott szavait jelen székfoglaló beszédem alapjául kiválasztám, ugy tetszett nekem, hogy eljárásom sokak részéről talán azzal az ellenvetéssel fog találkozni, hogy eltértem a közönséges s általánosan elfogadott felfogástól, mely ily alkalmakon leginkább a lelkipásztor és gyülekezet közti jóviszonyról s azoknak egymás iránti kölcsönös kötelességeikről kíván szólni. Ez ellenvetés azonban tévedésen alapuls nem egyéb csalódásnál; mert hiszen az apostol szavai: a régiek elmultak, mindenek megújultak a ker. szellem átalakító befolyásáról szólván, miről beszélhetne egy lelkipásztor új gyülekezete előtt nagyobb jogosúltsággal, mint arról, hogy az evangelium újító szelleme mennyire fuvalt ő reá s azt minő mértékben kívánja hiveivel közölni? s mi érdekelheti a gyülekezetet inkább, mint annak elősejtése: vajjon leendő szellemi vezére az evangelium új és tüzes borát nem az ortho-doxia szakadozott tömlőjébe akarja-e tölteni? vajjon nem akarja-e azt, a mi szent, az ebeknek hányni? vagy az leszen főtörekvése, hogy mint jó pásztor, életét adja az ő juhaiért s inkább örvendjen az elveszett századik megtalálása felett, mint a meglévő kilenczvenkilencznek?

Ily értelemben fogván fel már alapigénknek a jelen alkalomra vonatkozó szavait, mielőtt annak további fejtegetésébe bocsátkoznám, legyen szabad kifejeznem e tisztelt gyülekezet iránti őszinte üdvözlétemet s szíves kívánatomat, mely az apostol eme szavaiban foglalható össze tömör rövidséggel: kegyelem néktek mindnyájan és békesség Istentől, a mi atyánktól és az ur Jézus Krisztustól! Vajha ama nemes várakozások, szép remények, melyeket ez ünnepeles perczen egymáshoz kötünk, egymástól várunk, oly mérvben valósulnának meg, hogy mind a magvető, mind az arató örömmel gondoljon egykor munkája sikerére! vajha az evangélium kicsiny mus-

*) Elmondotta szerző Szentgericzen 1882. okt. 15.

tármagja, melyet e gyülekezet tagjaival egyetértőleg elültetünk, még a mi időnkben növekednék oly terebélyes fává, melynek árnya kívánatos enyhelyet leend képes nyújtani mindazoknak, kik egy szent vágytól ösztönözve, sietnek ide, feltalálni a lélek üdvét és boldogságát az egymás iránti testvéri szeretetben!

Ah! de mig oda érüek, mig belátnók, hogy a következők kit igazol? azt-e, ki hívő lélekkel, reménykedő bizalommal tekint a jövő elé s azt szép színekkel rajzolva, vigan indul vándor-utjára? vagy pedig a világgylölő s mindent sötét színben látó mondhatja el kevély önteltséggel: ime, nekem valósult sejtelmem; mig ez idő eljön: vajh, mi sokan lesznek közülünk „csendes emberekké.“!!

De történiék bármiként, egy dolog tény s megáll mindenha, t. i. az Úr a mi erősségünk s a kik biznak az Ur Istenben, azok nem vesznek el semminémü veszedelemben. Ennek tudata tesz erősekké a ránk bizott kötelességek teljesítésében s tesz csüggedetlenné, ha ránk támadna is a világ és emberek roszakarata, mint bőszi vihar, s ha mint felzúdult tengerár üvöltne is a kaján irigység. Ily Istenben vetett erős bizalommal kezdtem és folytattam én eleitől fogva t. gy. szép és dicső, de tövissel bőven rakott papi pályámat; és legyen áldott mindörökké az én Istenemnek szent neve: s o h a s e m c s a l ó d t a m; nem csalódtam, mert bizalmam nem oktalan és vak volt, hanem párosult a kötelességteljesítés tiszta öntudatával. S ezen Istenben vetett erős bizalom bátorított most is engemet arra, hogy a ti meghívástoknak engedve, ott hagyjam a kört, hol már az emberek és hiveim bizalmát, szeretetét s hozzám való őszinte ragaszkodását megnyernem nagy részben sikerült vala; mert erősen hiszem és szentül meg vagyok győződve, hogy a mit ott elhagytam, köztetek azt szintén feltalálom, hiszem és bizom, hogy köztetek édes itt-hont, szerető sziveket, jó barátokat, Istenben bizó vallásos kebleket, szóval mindazt megtalálom, a mit ohajt, kér szivem. Mert viszonzásul én is igérem, hogy nektek és köztetek, mindeneknek mindenük törekszem lenni úgy, mint azt urunk és apostolai dicső életükkel előmbe irták.

Annak kijelölésére pedig már, hogy én mily irányban kívánok haladni, minő útát választok a végre, hogy köztetek a kereszténység eszméjét, a tökéletességet megvalósítsam, előre is bevallom és nyilvánítom, hogy én szívvél-lélekkel az új idők embere, a reform barátja vagyok; elvem a folytonos haladás, a fokozatos fejlesztés, az embereknek és viszonyoknak, a sziveknek és intézményeknek, hivatali körömben, a kor kívánalmaihoz mérten való átalakítása; mert látom

és érzem, hogy ha Pál apostol a ker. szellemnek a zsidóság feletti győzelmét az által biztosíthatta csupán, hogy amazt ennek békóiból kiszabadította, mondván: a ki a Krisztusban van, új teremtmény legyen; a régiek elmultak, ime, mindenek megújultak; ma és időnkben is, a keblekben élő vallásos érzésnek fejlődést adni, az elterjedett hitetlenségnek, vallási közönynek gátot vetni csak az által tudunk, ha nem a káték érthetlen, száraz eledelel, mondhatnám kövületeivel tápláljuk a hiveket, hanem az éhezőnek adjuk ama menynevei kenyeret és a szomjuhozónak az örökélet ama vizét, melyekből a ki részesül, az újélet gyermekévé leszen; szóval, ha hiszszük és valljuk s a gyakorlatba is átvisszük alapigénk szavait: a régiek elmultak, mindenek megújultak.

T. gy. affai az Urban! alapigénk szavait nem annyira bizonyíthatni, mint inkább a tényekből megmutatni levén szükséges, míg azt a körülményekhez képest lehető röviden megteszem, Istenemnek áldott segedelmét, t. hallgatóimnak becses figyelmét kérem és várom.

A Pál apostol szavaiban kifejezett s korunk szellemét nyilván mutató újulás látható: a vallás igazságainak felfogásában. Minden vallás jó vallás, tartja a közpéldabeszéd, mi ha egészben nem is igaz, tény annyi, hogy vannak oly hitigazságok minden vallásfelekezeten kebelében, melyek a lélek üdvét és boldogságát eszközölni tudják. De az is tény, hogy ez igazságok bár sarkalatosak legyenek minden egyes felekezetenél, a felfogásban mégis annyira eltérnek egymástól, hogy az ugyanazság bélyegét rájuk sütni sok tekintetben nem lehet. Sőt ugyanazon felekezetenél is, értem azokat a felekezeteiket, melyek a kor eszméivel haladnak s elvük nem a helytállás, az egyes hitigazságok időről-időre anynyi változáson, fejlődésen mennek át, hogy rájuk ismerni csak néhány tiz mulva is bizony-bizony alig lehetne; ha pedig fejleszteni nem lehet őket, oda kerülnek a tiszteletre méltó ódonságok közé, miket az utókor kellő bámulatban szokott részesíteni ugyan, de ennél többre igényt nem is tarthatnak. Ez az oka már, hogy a mi az egyik idő embereit vallási tekintetben boldogította, lelkesítette és lelki nyugalmat, üdvöt szerzett, az a következő nemzedékre már megunt teher, elhordozhatlan iga gyanánt nehezedik; ez az oka, hogy a mi az apákat kielégíti, a fiak előtt csaknem a képtelenség, hogy ne mondjam nevetésgesség színében jelenik meg.

És ez nem is lehet máskép. Mert hiszen a tudomány által földe-
derített igazságok kell, hogy igazságok legyenek a vallás mezején is, s a szentirók által ismereteik korlátoltságánál fogva elkövetett hi-

bákat ma a fejlődött világnézet a nélkül kiigazíthatja, hogy e miatt a szentiratok tekintélye legkevésbé is csökkenne; sőt ellenkezőleg, ez által mindig az őszinte hit utjából egy-egy botránkyó hárittatik el s a tisztultabb és a józanész által is elfogadható vallási igazságokat hőbb ragaszkodással öleljük már keblünkre.

Ki ütöknék meg ma már azon pl., ha a geologia által kimutatott azt az igazságot hallja, vagy olvassa, hogy a mózesi teremtés-történetben leirt hat nap alatt hat időszakot ugyan, de ugyanannyi ezer, tiz-, talán százezer évet kell értenünk?! avagy ki nem tartja ma már képtelenségnek azt, hogy Jerikó falai a trombitaszótól leomlottak s hogy Izrael futó népe száraz lábbal gázolta meg a tenger hullámaait s több eféléket? Higyjétek el afiai, az ilyeneknek hirdetése, tanítása által a vallás ügyének végtelen sokat ártanak az illetők s azon táborba sorozhatjuk őket, melynek tagjairól a nagy mester ezt mondja: a ki én velem nincs, ellenem van, s a ki én velem nem gyűjt, tékozol az. Igen! ellene van az ily fel fogás a felvilágosult szellemnek, s hogy a hitetlenség burjána oly dúsan tenyészik s a vallási közöny oly sok helyeken hagyja üresen a templomokat, oka, mert a vallás hirdetői a világosság ellenére is sötét éjt prédikálnak s kérlelhetlen számok igazságát is el akarják vitatni, mondván: hogy az egy három és a három egy!

Nem a kor szelleme szerint történik ez afiai. Ma már tul vagyunk azon, hogy tejnek italával tápláljuk a hitben megerősödött lelkeket; már-már itt az idő, midőn azokat is elmondhatjuk, miket a mester éretlenségük miatt nem közölhetett a tanítványokkal. S tőlünk, unitárius keresztényektől, kik a multban is a világosság zászlóvivői voltunk, haladást kíván a vallás mezején is a haladó kor; itt a helytállás egyértelmű a sülyedéssel, mikor már a régiek elmultak s mindenek megújultak.

Hogy a régi világnézet helyébe új lépett, megtetszik ez a valóságos érzelem nyilvánulásából is; bár a bölc s prédikátor-nak eme szavai: semmi új nincs a nap alatt általánosságban igaznak mondhatók; mégis fordulnak elé jelenségek időnként, melyeket az új nevezettel szoktunk megjelölni. Ilyen bizonyos tekintetben a vallásos érzelmnek a társadalmi, családi, sőt az egész életet átható, megszentelő nyilvánulása, vagy más szóval: a ker. vallásos szellemnek a világban való megjelenése. Megmondotta volt ugyan a nagy mester még a kezdet kezdetén: nem mindazok, kik ezt mondják: Uram! uram! lesznek részesei Isten országának; megmondotta az örökélet megnyerésének föltételéről tuda-

kozódó ifjunak: add el minden javaidat, oszd ki a szegényeknek s részed leszen az idvességben; megmondotta hasonló kérdezősködés alkalmával a törvénytudónak is, a könyörületes samaritánus példájára utalva: eredj el és te is aképpen cselekedjél; daczára ezen világos útasításnak, a kereszténység hosszas időközön át idvességét nem abban s nem is az apostol által megjelölt ímez úton kereste: a tiszta és Isten előtt kedves isteni szolgálat ebben áll: meglátogatni az árvákat és özvegyeket az önyomoruságukban, hanem e helyett építettek nagyszerű pompában tündöklő templomokat, vakító fényben úszó oltárokat, állítottak dús jövedelmű püspökségeket, hogy a szegény názáreti ács fiának s nyomorral küzdő halászoknak és vámszedőknek utódai feledhessék az élet gondjait s mondhassák el az evangéliomi gazdaggal: egyél és így álén lelke m. Ezek a hű szolgák aztán meg is hálálták a rájuk fordított figyelmet; megóvták gondosan a világosság sugaraitól a nép értelmét, sőt hogy jóakarataknak teljesen kifejezést adjanak, még gondolkoztak is „a jó pásztorok“ a rájuk bizottak helyett!!

S tudjátok-e afiai, miben nyilatkozott ekkor a vallásosság? búcsujárásokban, bűnbocsátó levelek adás-vevésében, kiszabott menyenyiségű imák gépies leörlésében, általában külsőségekben; ámde fuvált az új idő szelleme s ime, az elszenderült, a már-már holtnak hitt leányzó fölelevenült s kezdett hivatása szerint munkálni; elment, benézett a szegények viskóiba, fölszedte az utczáról a didergő árvákat, hogy jövő sorsukról gondoskodják, menhelyet készített a munkatehetetlen nyomorékoknak, hogy ne mételyezzék meg a közerkölcsiséget, és most afiai, bárhová tekintsünk, mindenütt ott látjuk a vallásos érzelem nyilvánulását, elevenítő erejét és hatását, mert ma már nem abban keresik a jók és nemesek vallásosságuk kimutatását, hogy a külső szertartások rabjaivá engedjék magukat sülyedni, hanem a jótételben, a társadalmi nyomorok megszüntetésében, szóval abban, hogy minél kevesebb legyen a földön a szevedés, a fájó seb és keserű könyhullatás. És valóban, ha a mai társadalom képét összehasonlítjuk a régivel, korunk minden hibái, ferdeségei mellett is jól esik látnunk azt az emberies érzést és gondolkozást, mely átlenegi osztálykülönbség nélkül az embereket, mely ha egyébben nem is, de ebben egyesíti az egyszerű polgárt a főnemessel, a szerény földmivelőt a kormányférfival, jól esik látnunk és meggyőződünk, hogy e tekintetben is a régiek csakugyan elmultak s immár mindenek megújultak.

Még csak egy ténymint kívánok fölemlíteni annak megmutatására, hogy a régi idő nyomába új lépett: értem a ker. vallás terjesztési módját. Ha csak futólagos pillantást vetünk is a kereszténység korábbi százaira s annak terjesztési módját és terjesztői eljárását megtekintjük, fájó érzés fogja el szívünket annak látára, hogy a legszentebb érzésből is az ember miként tud gúnyt űzni s a szívnek legbensőbb ügyeibe is miként avatkozik belé s csinál emberiségi közügyet a hivatlan tolakodás. S a mi legfájdalmasabb, nem azért történtek az üldözések és vérontások, hogy az igazság győzelme biztosítsék, vagy hogy a tudatlanság az igazság ismeretére jusson, hanem megfordítva: a vakság és butaság verte békóba óriási erejénél s bitorolt hatalmánál fogva a gyengébb igazságot s annak elszánt bajnokait. Krisztus állítólagos világi helytartója s az ő fekete serge az emberiség legjobbjainak ezereknél ontották vért, sütötték elevenen s követték el a kínzásoknak mindazon borzalmas nemeit, mikre csak vadállatokat gondolhat képeseknek a józan ész s miknek csak elgondolására is gyorsabban lüktet a szeliden érző szív! Elkövették pedig mindezeket „Isten dicsőségére” s elkövették, hogyha a test elvész is, legalább a „lelket” megmentésük meg a kárhozattól az egyedül idévezítő egyháznak!...

Hála a felvilágosodás szellemének, a ker. vallás terjesztése ma már nem tüzzel-vassal, nem vérrel és fegyverrel történik. A ker. vallás a szellem hatalmánál s elveinek igazságánál fogva terjed; s miként a nap átható fénye a legparányibb nyíláson is behat s a leg-sötétebb zugolyba is tud juttatni sugarai özönéből: azonképpen jut el a ker. vallás igazságainak fénye minden népekhez a föld kerekén. Mert találkoznak egyes Pál apostol szellemű hittérítők, kik elhagyva csendes tűzhelyüket, kiszakasztva magukat a vérség gyöngéd kötelékeiből, elvándorolnak túl honok határain, túl tengeren s kiteszik életüket is a bizonyos veszedelemnek akárhányszor, ezt mondva: én semivel nem gondolok, s az én életem is nekem nem drága, csak a rám bízott munkát elvégezhessem.

De nemcsak egyesek fáradoznak, hanem vannak egyletek és társulatok is, melyek a béke harcát folytatják mindazon akadályokkal, mik az igaz vallás terjedésének útjában állanak; s nem azt vizsgálják, nem azt keresik: ki mit hiszen s mennyiben tér el a káték vallásától? hanem hogy cselekszi-e a mennyei atya akaratát s igaz hazafi és jó keresztény-e? és a mióta ezek és ilyen módon terjesztik az igaz vallást, azóta az igazság fényét nem vakítja el az önzés és szűkeblűség fellege, nem történnek lelketlen üldö-

zések, nincs békó vetve a lelkiismeret szabadságára, hanem szabadon, önként hódol mindenik saját felfogásának s érvényesíti saját meggyőződését. Szóval, itt is beteljesül: a régiek elmultak, mindenek megújultak.

T. gy. afiai az Urban! mint fennebb is érintettem, a már többször ismételt ígéket székfoglaló beszédem alapjául azért választottam, mert azokban látom kifejezve azon irányt, melynek eddig is követője voltam s ezután is igyekszem az lenni. Hiszem és meg vagyok győződve, hogy ez iránynak ti is hivei vagytok s azon a nyomon, melyen urunk és apostolai s szent vallásunk dicső őrei jártak, ti is tántorgás nélküli kitartással fogtok haladni!

Ezen hitben és meggyőződésben üdvözüllek először is titeket a a szentgericzei unitár. szentegyház gondnoka, egyházfiai és presbyteriuma. Oly hivatalnak vagytok részesei ti, melyhez világi haszon és jutalom reménye kötve nincsen, s melynek teljesítéseért csak a nemes önérzet jutalmára lehet számítani; ez az oka, hogy az önzők és szükkeblűek az ily — ugynevezett — becsületbeli kötelességből ma oly keveset szoktak csinálni. Nekünk pedig szegény unitárius keresztényeknek, ily módon rendszeresített hivatalokkal kellett fenállanunk évszázak óta s kellend ezután is. Ti azért legyetek büszkék s örvendjete, hogy társaitok alkalmat nyújtottak Krisztus egyházáért nektek is erőtökhöz mérten tenni valamit. Miután az isteni gondviselés közéték állított engemet is, ezentul együtt fogunk egyházunk javára s előmenetelére működni. Szívesen kérek, nyujtsatok nekem is a jóakarát melegéből, hogy munkánk annál sikeresebb s Isten áldása annál bizonyosabb legyen.

Üdvözlő szavaimat másodsorban hozzád intézem ezen ekklézsiának húzamosabb idő óta iskolatanítója és énekvezére. Ugy hiszem, fülösleges előtted kettős hivatalod szépségéről és fontosságáról szólnom, ki annak dicső voltát és terheit egyiránt ismered. Csak arra kérek hát s ebben értsünk teljesen egyet, hogy nekünk legelső s legfőbb gondunk ez ekklézsia előmenetele s felvirágzása legyen; e tekintetben ne legyen nekünk semmi előbbvaló dolgunk, ha azt akarjuk, hogy a munkát, mely reánk van bízva, elvégezzük, s a nyáját, mely fölött a szentlélek vigyázókká tett minket, a hamis próféták ragadozásától megőrizzük.

Beléfoglallak üdvözletembe e szent ekklézsiának minden rendű és rangu hivei; urak és szolgák, gazdagok és szegények, öregek és ifjak, özvegyek és árvák, boldogok és szerencsétlenek, mind-mind, valamenynyien alkotjátok e szentegyházat! legyetek mindanynyian biza-

lommal Istenhez, ki eddig is éltetek oltalma és gondviselője volt, s legyetek meggyőződve, hogy egyiknek, mint a másiknak érdekeit, lelke üdvét és boldogságát munkálni szent kötelességemnek ismerendem.

Az atyafiui szeretetnek szent szavával üdvözöllek tégedet is szentgericzei ev ref. egyház nagyöntisztelt lelkészével; a honfiui, nemzeti és községi hármaskötélék sokkal szorosabban fűz minket egymáshoz semmint a felekezeti különbség válaszfalat vonhatna közénk; soha ne keressük az elválasztó-, hanem mindig az egygyé forrasztó alkalmakat; közös atyánk s egy tanítómesterünk van s közös cél: a keresztényi tökéletesedés felé törekszünk, legyünk egyek tehát az érzésben és gondolatban is, hogy az egy akol és egy pásztor eszméjét megvalósíthassuk.

Nem feledkezem meg rólatok sem t. hallgatóim, kik nem e szentegyház kötelékébe tartoztok ugyan, de az ünnepély fénye emléke végett mégis eljöttetek. Legyetek az Úr oltalmába ajánlva ti is egyen-egyen s az ő jobb keze védjen és kíséren utatokon.

Istennek háza szent hajlék, vajh mi sok száz repült el már feletted! mi sok kesergőnek enyhülést, bánatos szívünek vigasztalást nyújtottál te már! Légy ezentul is a béke és nyugalom hona; orgonád szólja mindig a magasságbelinek dicséretét, szószékedről folyjon alá mind alkalmas, mind alkalmatlan időben az evangéliom tiszta tudományának élővize, harangjaid beszéljenek az erős Isten hatalmáról, tornyod égbenyuló iránya figyelmeztessen mindeneket a felhők feletti bíróra; kerítésedben találjon állandó helyet a béke angyala, hogy a nép, mely küszöbödön ki- és bejár, legyen áldott kimenetelében és bejövételében!!

Ur Isten, én Istenem! kinek jószágodról és hatalmadról szólott mindez ideig szolgálódnak erőtlen ajka, légy ezentul is az én erősségem és oltalmam, hogy a te dicsőségednek szószólója lehessenek a te néped előtt s magasztalja az én nyelvem az én megtartó Istenemet.

Ámen.

ÜRMÖSI KÁLMÁN.